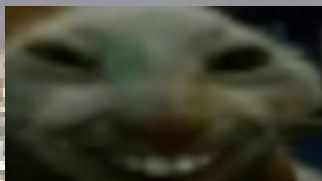

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Wielka Księga Odrabiamy.pl

*Kompletny zbiór notatek z Język polski
Stan na dzień 15.03.2026*

WYDAWNICTWO SZCZUR

Wulkanowo 2026

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Język polski | Szkoła podstawowa | Tablice edukacyjne

Powered by

Szczur Platform

GRAMATYKA

ODMIENNE CZĘŚCI MOWY	PYTANIA	ODMIANA	PRZYKŁADY
RZECZOWNIK	кто? co?	przypadek, liczba	człowiek, dom
PRZYMOTNIK	jaki? jaka? jakie? który? która? które? czyj? czyja? czyje?	przypadek, liczba, rodzaj	piękny, piękna, piękne kolejny, kolejna, kolejne koci, kocia, kocie
CZASOWNIK	co robi? co się z nim dzieje? w jakim jest stanie?	przypadek, liczba, rodzaj, czas, tryb	czyta rośnie śpi
LICZEBNIK	ile? który z kolei?	przypadek, liczba, rodzaj	pięć, piąty
ZAIMEK	odpowiada na pytania części mowy, którą zastępuje	odmienia się przez te same kategorie fleksyjne, co część mowy, którą zastępuje	ja, mój, kilka

NIEODMIENNE CZĘŚCI MOWY	PYTANIA	PRZYKŁADY
PRZYSŁÓWEK	jak? gdzie? kiedy?	pięknie niedaleko jutro
PRZYIMEK	-	z, przed, sprzed
SPÓJNIK	-	i, ale, lub
WYKRZYKNIK	-	och!, hura!
PARTYKUŁA	-	czy, że, niech

OKOLICZNIK	PYTANIA
CZASU	kiedy? od kiedy? do kiedy?
MIEJSCA	gdzie? dokąd? skąd? którędy?
PRZYCZYNY	dłaczego? z jakiego powodu?
CELU	po co? w jakim celu?
SPOSOBU	jak? w jaki sposób?
WARUNKU	pod jakim warunkiem?
PRYZWOLENIA	mimo co? mimo czego? wbrew czemu?

PRZYPADEK	PYTANIA	PRZYKŁADY	
		I. poj.	I. mn.
MIANOWNIK (M.)	кто? co?	szkoła	szkoły
DOPEŁNIACZ (D.)	kogo? czego?	szkoły	szkół
CELOWNIK (C.)	komu? czemu?	szkole	szkołom
BIERNIK (B.)	kogo? co?	szkołę	szkoły
NARZĘDNIK (N.)	(z) kim? (z) czym?	szkołą	szkołami
MIEJSCOWNIK (Ms.)	(o) kim? (o) czym?	szkole	szkołach
WOŁACZ (W.)	o!	szkoło	szkoły

CZĘŚCI ZDANIA	PYTANIA
PODMIOT	кто? co?
ORZECZENIE	co robi? co się z nim dzieje? w jakim jest stanie?
PRZYDAWKA	jaki? który? czyj? ile? czego? z czego?
DOPEŁNIENIE	pytania wszystkich przypadków oprócz mianownika i wołacza: kogo? czego? komu? czemu? kogo? co? (z) kim? (z) czym? (o) kim? (o) czym?
OKOLICZNIK	kiedy? gdzie? dlaczego? po co? jak? pod jakim warunkiem? mimo co?

LITERATURA

RODZAJ LITERACKI	CECHY CHARAKTERYSTYCZNE	PRZYKŁADOWE GATUNKI
EPIKA	- zapis prozą - obecność narratora - występowanie fabuły	- opowiadanie - powieść - baśń - legenda - mit
DRAMAT	- podzielony na akty i sceny - zbudowany z tekstu głównego i pobocznego - przeznaczony do wystawienia na scenie	- tragedia - komedia
LIRYKA	- zapis wierszem - obecność podmiotu lirycznego - ukazywanie emocji, myśli - występowanie środków stylistycznych	- pieśń - hymn - oda - fraszka - tren - sonet

ŚRODKI STYLISTYCZNE	WYJAŚNIENIE	PRZYKŁADY
EPITET	określenie rzeczownika	<i>słoneczny dzień</i>
METAFORA (PRZENOŚNIA)	wyrażenie, którego nie należy rozumieć dosłownie	<i>piorunujące spojrzenie</i>
PORÓWNANIE	zestawienie dwóch elementów w celu podkreślenia ich podobieństwa	<i>zdrowy jak ryba</i>
APOSTROFA	bezpośredni zwrot do adresata	<i>Drodzy Państwo!</i>
WYRAZ DŹWIĘKONAŚLADOWCZY	wyraz naśladujący dźwięki otoczenia	<i>Bum!</i>
NEOLOGIZM	nowo utworzone słowo	<i>odklejka</i>

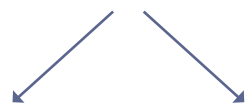

ALEGORIA A SYMBOL

Zarówno alegoria, jak i symbol mają znaczenia dosłowne oraz przerośne. Różnica między nimi polega na tym, że **alegoria** ma jeden konkretny sens metaforyczny, podczas gdy **symbol** można odczytywać na różne sposoby.

FIKCJA LITERACKA

Ogólne pojęcie obejmujące elementy wymyślone przez autora i przedstawione w tekście literackim.

FANTASTYCZNA

(nieprawdopodobna)
jej elementy nie mogłyby
zaistnieć w realnym świecie

REALISTYCZNA

(prawdopodobna)
odzwierciedla świat
rzeczywisty

FAKT A OPINIA

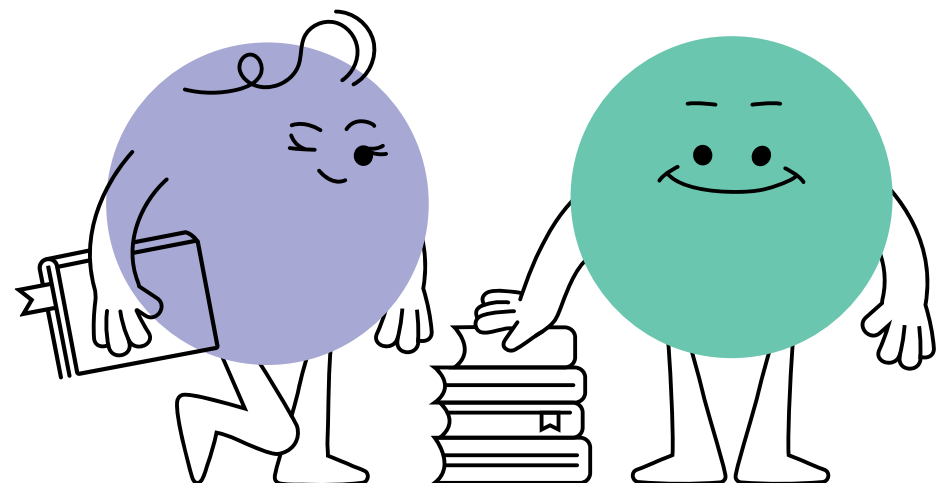
Fakt jest czymś, co miało lub ma miejsce w rzeczywistości.

Opinia to czyjeś zdanie na dany temat.

Przykład:

Uczę się polskiego. → **fakt**

Warto uczyć się polskiego. → **opinia**

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Planer do egzaminu 8-klasisty | Język polski | 2026

Powered by

Szczur Platform

Egzamin ósmoklasisty 2026

Język polski

Tydzień 1

► Rodzaje literackie

- ☐ Epika
- ☐ Liryka
- ☐ Dramat

Ważne pojęcia:
– tekst literacki

– fikcja literacka
– synkretizm rodzajowy

Małymi krokami
do wielkich wyników!

► Lektury, cz. 1

- ☐ *Opowieść wigilijna* Charlesa Dickensa
- ☐ *Mały Książę* Antoine'a de Saint Exupéry'ego
- ☐ *Latarnik* Henryka Sienkiewicza

Ważne pojęcia:

– opowiadanie
– przypowieść
– nowela

– bohater dynamiczny
– symbol
– nowela

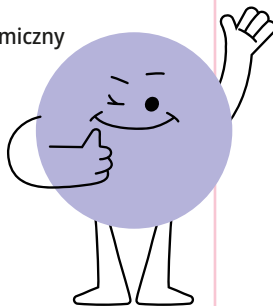
► Formy wypowiedzi

- ☐ Zaproszenie i ogłoszenie
- ☐ Opowiadanie twórcze
- ☐ Przemówienie
- ☐ Rozprawka

Ważne pojęcia:

– tekst użytkowy
– teza, hipoteza

– argument, kontrargument
– przykład
– wniosek

Tydzień 2

► Gatunki literackie, cz. 1

- ☐ Powieść, opowiadanie i ich odmiany gatunkowe
- ☐ Nowela
- ☐ Epopeja
- ☐ Mit, legenda, baśń, przypowieść, bajka
- ☐ Tragedia, komedia
- ☐ Ballada

Ważne pojęcia:

– fabuła
– wątek
– narrator

– morał, alegoria
– tragizm, fatum
– komizm

– bohater pierwszoplanowy (główny), drugoplanowy, epizodyczny

► Lektury, cz. 2

- ☐ *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza
- ☐ *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza

Ważne pojęcia:

– epopeja narodowa

– bohater dynamiczny i zbiorowy
– powieść historyczna

Rozwiąż arkusz z maja 2025

Wynik:/.....

Tydzień 3

► Gatunki literackie, cz. 2

- ☐ Fraszka
- ☐ Tren
- ☐ Sonet
- ☐ Pieśń, hymn
- ☐ *Fraszki, Trens i Pieśni* Jana Kochanowskiego

Ważne pojęcia:

– puenta

– rym, rytm
– refren

Twórczość Kochanowskiego to prawdziwa huśtawka nastrojów. **Prześledź razem z nami**, jak pod wpływem życiowych doświadczeń zmieniał się światopogląd poety.

► Środki stylistyczne

- ☐ Epitet, porównanie, metafora
- ☐ Powtórzenie, apostrofa, pytanie retoryczne
- ☐ Neologizm, zdrobnienie, zgrubienie

Ważne pojęcia:

– anafora, epifora
– porównanie homeryckie – inwokacja
– ożywienie (animizacja), uosobienie (personifikacja)

Tydzień 4

► Zróżnicowanie polszczyzny

- ☐ Język mówiony i pisany
- ☐ Funkcje językowe
- ☐ Polszczyzna oficjalna i nieoficjalna
- ☐ Regionalne zróżnicowanie polszczyzny
- ☐ Style wypowiedzi
- ☐ Słowa

Ważne pojęcia:

– sytuacja komunikacyjna – słownictwo wartościujące i neutralne
– treść i zakres wyrazu – style funkcjonalne, stylizacja
– synonim, antonim, homonim
– neologizm, archaizm, kolokwializm, zapożyczenie

Pamiętaj – potrafisz więcej,
niż Ci się wydaje!

► Lektury, cz. 3

- ☐ *Reduta Ordon* Adama Mickiewicza
- ☐ *Szyfrowe prace* Stefana Żeromskiego
- ☐ *Kamienie na szaniec* Aleksandra Kamińskiego

Ważne pojęcia:

– poezja tyrtejska
– heroizacja

– hiperbola
– bohater zbiorowy
– literatura faktu

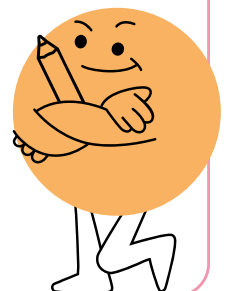
► Teksty nieliterackie

- ☐ Teksty informacyjne i reklamowe
- ☐ Teksty publicystyczne
- ☐ Teksty kultury

Ważne pojęcia:

– tekst naukowy
i popularnonaukowy
– artykuł

– reportaż
– wywiad
– adaptacja

Egzamin ósmoklasisty 2026

Język polski

Tydzień 5

► Lektury, cz. 4

- ☐ Świtezianka Adama Mickiewicza
- ☐ Dziady, cz. II Adama Mickiewicza
- ☐ Balladyna Juliusza Słowackiego

Ważne pojęcia:

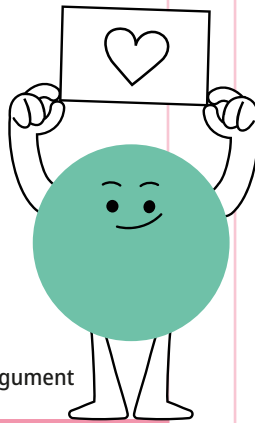
- ludowość
- fantastyka

► Formy wypowiedzi

- ☐ Zaproszenie i ogłoszenie
- ☐ Opowiadanie twórcze
- ☐ Przemówienie
- ☐ Rozprawka

Ważne pojęcia:

- tekst użytkowy
- przykład
- wniosek
- teza, hipoteza
- argument, kontrargument

Tydzień 6

► Części mowy

- ☐ Rzeczownik
- ☐ Czasownik
- ☐ Przymiotnik
- ☐ Liczebnik
- ☐ Zaimek
- ☐ Nieodmiennie części mowy

Ważne pojęcia:

- liczba
- rodzaj
- przypadek
- czas
- osoba
- tryb
- aspekt
- strona

► Lektury, cz. 5

- ☐ Zemsta Aleksandra Fredry
- ☐ Artysta Sławomira Mrożka
- ☐ Kajko i Kokosz. Szkoła latania Janusza Christy

Ważne pojęcia:

- onomatopeja
- komiks
- komizm: słowny, postaci, sytuacyjny

W naszym kursie wyjaśniamy wszystkie wymagane tematy do egzaminu!

Tydzień 7

► Składnia

- ☐ Zdania i równoważniki zdań
- ☐ Części zdania
- ☐ Związki składniowe
- ☐ Zdania złożone podrzędnie i współrzędnie

Zawiłości polskiej składni objaśniamy **w rozdziale 8 naszego kursu E8.**

Ważne pojęcia:

- wypowiedzenie
- zdanie rozwinięte i nierozwinięte
- grupa podmiotu i orzeczenia
- podmiot
- orzeczenie
- dopełnienie
- przydawka
- okolicznik
- zdanie wielokrotnie złożone

► Lektury, cz. 6

- ☐ Akademia Pana Kleksa Jana Brzechwy
- ☐ Chłopcy z placu broni Ferenc Molnára

Ważne pojęcia:

- bohater dynamiczny
- narracja pierwszoosobowa i trzecioosobowa

Rozwiąż arkusz z grudnia 2024

Wynik:/.....

Tydzień 8

► Fonetyka

- ☐ Głoski, litery, sylaby
- ☐ Upodobnienia
- ☐ Akcent

Każda przeczytana lektura to +10 do mocy.

Ważne pojęcia:

- samogłoska, spółgłoska
- udźwięcznienie, ubezdźwięcznienie (wsteczne i postępowe)
- upodobnienie między- i wewnątrzwyrazowe, uproszczenie

► Słowotwórstwo

- ☐ Wyraz pochodny i rodzina wyrazów
- ☐ Budowa słowotwórcza wyrazu
- ☐ Wyrazy złożone

Ważne pojęcia:

- rdzeń, wyraz podstawowy i pochodny
- temat słowotwórczy
- formant
- przyrostek, przedrostek, wrostek
- oboczność
- zrost, złożenie, zestawienie

► Lektury, cz. 7

- ☐ Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa C.S. Lewisa
- ☐ Hobbit, czyli tam i z powrotem J.R.R. Tolkiena

Ważne pojęcia:

- powieść fantasy

Rozwiąż arkusz z sierpnia 2025

Wynik:/.....

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Antyk | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

JĘZYK POLSKI

Odrabiamy

Klasa 1

Antyk

4000 p.n.e.
Wynalezienie pisma

476 r. n.e.
Upadek cesarstwa
zachodniorzymskiego

Średniowiecze

Ważne pojęcia

mimesis – odwzorowanie, naśladowanie rzeczywistości

decorum – dopasowanie stylu wypowiedzi do jej tematu

proporcjonalność – przemyślana kompozycja utworu, podział na wstęp, rozwinięcie i zakończenie

zasada trzech jedności – czasu (akcja rozgrywająca się w ciągu dwudziestu czterech godzin), miejsca (jedna lokalizacja wydarzeń) i akcji (brak wątków pobocznych)

fatum – z góry określony, nieuchronny los, przeznaczenie, wola bogów

katharsis – wzbudzenie u widza uczuć litości i strachu, następnie oczyszczenie jego umysłu z tych trudnych emocji

konflikt tragiczny – konieczność dokonania przez bohatera wyboru między dwiema równorzędnymi racjami

ironia tragiczna – nieświadome działania bohatera prowadzące do katastrofy mimo jego dobrych intencji

FILOZOFIA

- **stoicyzm (Zenon z Kition)** – kierowanie się rozumem, dążenie do osiągnięcia szczęścia poprzez umiar (równowagę duchową) i akceptację losu
- **epikureizm (Epikur)** – cel życia to osiągnięcie szczęścia poprzez przyjemność i unikanie cierpienia; życie zgodne z hasłem *carpe diem* (*chwytaj dzień*)
- **sceptycyzm (Pyrron)** – niemożność całkowitego poznania rzeczywistości, filozofia zdrowego rozsądku
- **cynizm (Antystenes)** – odrzucenie norm społecznych, wartości, autorytetów; cnota najwyższą wartością

Najważniejsi filozofowie antyku

PLATON

- uczeń Sokratesa i nauczyciel Arystotelesa
- założyciel Akademii Platońskiej
- autor *Uczty*, *Obrony Sokratesa* i *Państwa*, w którym opisał swoją wizję idealnej polityki
- uważał, że rzeczywistość to nieidealne odwzorowanie idealnego świata, niedostępnego dla człowieka (jaskinia platońska)

SOKRATES

- uważany za największego filozofa starożytności
- interesował się duszą człowieka, która odróżniała go od zwierzęcia
- uznawał zasady moralne za stałe i niezienne
- nie pozostawił własnych pism, ale przekazywał swoją wiedzę uczniom
- został stracony za swoje poglądy
- przypisuje mu się słowa: „wiem, że nic nie wiem”

ARYSTOTELES

- uczeń Platona, nauczyciel Aleksandra Wielkiego
- założyciel Lykeion (liceum) – szkoły dla filozofów
- autor *Poetyki* – pierwszej teorii poezji
- uważał, że człowiek potrzebuje innych ludzi, by żyć
- wyznawał zasadę złotego środka (*aurea mediocritas*)
- twierdził, że we wszystkim należy zachować umiar

Dwa filary kultury europejskiej

Mitologia

- dostarcza odpowiedzi na pytania o powstanie świata i człowieka, o sens istnienia
- tłumaczy zjawiska przyrodnicze
- przedstawia historie bogów i bóstw
- jest źródłem wielu motywów, alegorii i toposów, a także mitologizmów (związków frazeologicznych)

Biblia

- zawiera uniwersalne zasady życia i przemyślenia o charakterze moralnym, biblizmy (związki frazeologiczne), przysłowia, aforyzmy i sentencje, które na stałe zagościły w języku
- pojawia się w niej wiele różnych gatunków literackich, takich jak: przypowieści (parabole), hymny, modlitwy, listy, psalmy, pieśni

KULTURA

Polityka

- miasto-państwo (polis)
- demokracja
- prawo rzymskie

Język

- greka
- łacina

Religia

- politeizm (Grecja i Rzym)
- monoteizm (chrześcijaństwo)

Nauka

- filozofia
- retoryka
- Akademia Platońska
- Lykeion

Piękno

- *kalos kai agathos* (połączenie dobra i piękna)
- antropocentryzm
- harmonia
- proporcjonalność

Sport

- igrzyska olimpijskie
- gimnazjon
- wyścigi rydwanów

Architektura grecka

- porządki: dorycki, joński, koryncki

Architektura rzymska

- mosty
- akwedukty
- brukowane ulice
- łuki
- kopuły
- arkady
- mozaiki

Rzeźba

- realistyczne przedstawienie ludzkiego sylwetki
- kontrapost (ciężar ciała na jednej nodze)

Teatr

- Teatr grecki wywodzi się z obrzędów na cześć boga **Dionizosa**.
- Podczas świąt (zwanych **dionizjami**) odbywały się pokazy religijne połączone z tańcem.
- Chór mężczyzn w maskach śpiewał pieśni pochwalne (**dytyramby**), a z czasem te przedstawienia przybrały formę sceniczną.
- Drewniane podwyższenie, na którym występowali śpiewacy, zamieniono na ogromne budowle, wznoszone najczęściej na zboczach wzgórz w celu uzyskania lepszej akustyki.
- Teatry wyposażano w dekoracje malowane na płótnach oraz maszyny do tworzenia efektów specjalnych (*deus ex machina* – *bóg z maszyny*)
- Na scenie występowały **maksymalnie trzy osoby**. Aktorami mogli być tylko mężczyźni.
- Występujący nosili maski wskazujące na płeć, wiek i emocje postaci. Na nogach mieli koturny, dzięki czemu byli dobrze widoczni.
- Do teatru mogli przychodzić wszyscy obywatele, **nawet kobiety**.
- Wraz z rozwojem teatru powstała **tragedia** (poważna, o herosach lub innych wybitnych jednostkach) oraz **komedia** (lekka, zabawna, prześmiewcza).

LITERATURA

Trzy rodzaje literackie

- **liryka** – są to zwykle utwory wierszowane wyrażające uczucia i przeżycia wewnętrzne podmiotu lirycznego, często zawierają środki stylistyczne
- **epika** – najczęściej obejmuje teksty pisane prozą, ma fabułę; narrator prezentuje jakieś wydarzenia, wskazuje na relacje między bohaterami
- **dramat** – utwory przeznaczone do wystawiania na scenie, których fabułę i świat przedstawiony poznajemy z wypowiedzi bohaterów oraz tekstu pobocznego (didaskaliów – wskazówek od autora)

Rodzaj literacki	Gatunki literackie	Autorzy
Epika	mit, epos, poemat epicki	Homer, Owidiusz
Liryka	oda, pieśń, tren, epigramat, erotyk	Safona, Anakreont, Symonides
Dramat	tragedia, komedia	Sofokles, Arystofanes

MOTYWY LITERACKIE W ANTYKU

Motyw	Opis	Przykład
<i>non omnis moriar</i> (nie wszystkim umrę)	motyw nieśmiertelności poety i poezji	Horacy, <i>Exegi monumentum</i>
wędrowka	życie jako tułaczka, zmaganie się z trudnościami i przeciwnościami losu	Homer, <i>Odyseja</i> Księga Wyjścia
cierpienie niezawinione	cierpienie niewinnych	Księga Hioba
miłość	miłość pokonująca wszystkie przeszkody, silniejsza niż śmierć	mit o Orfeuszu i Eurydyce
poświęcenie i bunt	poświęcenie własnego życia i bunt przeciwko bogom dla dobra ludzkości	mit o Prometeuszu
walka	liczne starcia, pojedynki, bitwy, wojny przynoszące tragiczne skutki	Homer, <i>Iliada</i>

NAJWAŻNIEJSI TWÓRCY I ICH DZIEŁA (GRECJA)

- Homer – *Iliada*, *Odyseja*
- Sofokles – *Antygona*, *Król Edyp*
- Safona – *Zazdrość*, *Pogarda dla nieznanącej poezji*
- Arystofanes – *Ptaki*, *Żaby*
- Eurypides – *Medea*, *Elektra*

NAJWAŻNIEJSI TWÓRCY I ICH DZIEŁA (RZYM)

- Cyceon – *O mówcy*
- Wergiliusz – *Eneida*
- Horacy – *Exegi monumentum*, *Do Leukonoe*
- Owidiusz – *Metamorfozy*

Co pozostawił po sobie antyk?

1. Podstawy filozofii i polityki

Echa filozofii starożytnej obecne są we współczesnych koncepcjach myślowych (logika, etyka, pytania o istotę życia). W antyku narodziła się też demokracja.

2. Podział na rodzaje i gatunki literackie

Wiele antycznych gatunków tworzy się do dziś, np. komedie, tragedie, pieśni, hymny, eposy.

3. Motywy i toposy

Współcześnie wciąż wykorzystuje się tematy zaczerpnięte z literatury starożytnej, np. końca świata (apokalipsy), arkadii, zaświatów, podróży, cierpienia i nieśmiertelności.

4. Wzorce bohaterów i postaw

Wzorce zachowań niektórych bohaterów (np. Edypa, Syzyfa, Narcyza, Prometeusza) utrwaliły się w kulturze.

5. Wyznaczniki piękna i sztuki

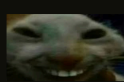
Estetykę antyku (proporcjonalność, symetrię, harmonię) doceniają współcześni twórcy.

6. Wiele związków frazeologicznych (mitologizmów i biblizmów)

Wiele mitologicznych i biblijnych sformułowań (np. koń trojański, pięta Achillesa, egipskie ciemności, zakazany owoc) utrwaliło się w języku i jest używanych do dziś.

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Dziady cz. III | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

Adam Mickiewicz, Dziady cz. III

Informacje wstępne

geneza: napisane wiosną 1832 roku w Dreźnie (stąd nazwa: *Dziady drezdeńskie*) po klęsce powstania listopadowego; utwór był hołdem Mickiewicza dla młodych powstańców (sam nie brał udziału w walkach)

czas akcji: 1.11.1823 r. (Prolog) – 1.11.1824 r. (scena IX); brak ciągu przyczynowo-skutkowego; niektóre wydarzenia rozgrywają się w tym samym czasie (polifoniczność)

miejsce akcji: Wilno, Warszawa, okolice Lwowa, Petersburg (*Ustęp*)

kompozycja i styl:

niejednorodna kompozycja:
• Akt I – sceny dramatyczne
Ustęp – wierszowany tekst epicki
wiersz – *Do przyjaciół Moskali*
• dialogi przeplatane monologami o charakterze wypowiedzi lirycznych lub opowieści
• zróżnicowany język dzieła: przeplatanie mowy potocznej, patetycznych wypowiedzi i obcojęzycznych zwrotów

Dziady cz. III jako dramat romantyczny

→ **kompozycja otwarta** – brak oczywistego zakończenia dramatu

~ **fragmentaryczność, tajemniczość, niejasność** – brak ciągłości między scenami, wymowa dramatu niezależna od kolejności czytania

→ **odrzućcenie klasycznej zasady trzech jedności**

czas – ponad rok

miejsce – cela Konrada, cela księdza Piotra, mieszkanie Senatora, cmentarz
fragmentaryczna akcja, zerwanie z łańcuchem przyczynowo-skutkowym

..... → **połączenie gatunków i stylów**, patos obok scen groteskowych, komediowych (rozmowa diabłów w Scenie VI)

- - - → **połączenie dramatu ze scenami epickimi** (*Ustęp*) oraz lirycznymi (*Improwizacja*);

→ **liczne sceny zbiorowe** – Scena I (rozmowa więźniów), Scena VII (Salon warszawski)

~ **poetyka snu (oniryzm)**, przenikanie się realnych obrazów i wizji sennych (Sen Senatora)

→ **rozbudowanie monologów** głównych postaci (Wielka Improwizacja)

..... → **nasycenie języka potocznym słownictwem** (zerwanie z zasadą *decorum*) – rozmowa więźniów w Scenie I, rozmowa diabłów w Scenie VI

- - - → **ludowa moralność** – obrzęd dziadów w Scenie IX

→ **nastrój tajemniczości, niepokoju, grozy** (Prolog)

Najważniejsi bohaterowie

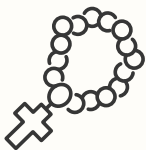
Wybraniec – Konrad

- Przemiana z romantycznego kochanka w patriotę pokazuje, że bohater przedkłada dobro narodu i wolność ojczyzny nad prywatne sprawy.
- Jego losy zostały przedstawione fragmentarycznie, wcielenia tej postaci są niejednoznaczne.
- Imię kojarzy się z Konradem Wallenrodem. Obaj bohaterowie są skłócenie ze światem, walczą o wolność ojczyzny.
- Jest człowiekiem pełnym pychy, przekonany o własnej wyjątkowości.
- To poeta, który ma ambicję przewodzić narodowi i zbawić ludzkość. Dla idei gotów jest poświęcić własne życie, wystąpić przeciwko Bogu oraz skazać własną duszę na potępienie.
- W Nocy dziadów Guślarz widzi go wywożonego na Sybir.
- W *Ustępie* można go rozpoznać w postaci Pielgrzyma.

Konrad jako bohater romantyczny

- Doświadcza przemiany z romantycznego kochanka w gorliwego patriotę – „Umarł Gustaw, narodził się Konrad” (bohater dynamiczny).
- Jest rozdarty wewnętrznie – sławi Boga, ale występuje przeciwko niemu. Uważa się za lepszego od innych, choć podziela ich los.
- Przejawia cechy samotnego indywidualisty.
- Jest wybitnym, niezrozumianym artystą, który chce przewodzić ludziom.
- Jako bohater tragiczny ostatecznie ponosi klęskę.
- W imię patriotyzmu występuje przeciwko carowi.
- Buntuje się w imię wolności jak Prometeusz (prometeizm).

Ksiądz Piotr

- Przeciwnieństwo Konrada – jest pokornym bernardynem, przepełnionym miłością do Boga i ludzi.
- Po Wielkiej Improwizacji i walce diabłów o duszę bohatera odprawia nad nim egzorcyzmy (Scena III).
- Ma wizję, w której Polska cierpi na krzyżu jak Chrystus (mesjanizm).

Postacie historyczne

- przyjaciele Mickiewicza, filomaci i filareci: Tomasz (Tomasz Zan), Jan (Jan Sobolewski), Żegota (Ignacy Domeyko), Jacek (Onufry Pietraszkiewicz)
- Rollison (Jan Molleson – skazany na dożywotnią katorgę za organizację spisku)
- Senator (Mikołaj Nowosilcow – rosyjski urzędnik sprawujący w Polsce rządy senatora carskiego; inicjator śledztw przeciwko młodzieży polskiej w Wilnie)
- Doktor (postać wzorowana na Auguste Ludwiku Bécu, ojczymie Juliusza Słowackiego)
- Pelikan (Wacław Pelikan – profesor chirurgii na Uniwersytecie Wileńskim, pomocnik Nowosilcowa)

Obraz społeczeństwa polskiego

Scena VII. Salon warszawski

- towarzystwo stolikowe (elita, piękne damy, carscy urzędnicy i oficerowie, literaci)
- podporządkowani zaborcy, rozmawiają w modnym języku francuskim, gardzą językiem polskim i polską literaturą (wolą czytać literaturę obcą oraz sielankowe utwory); chcą wkupić się w łaski cara
- towarzystwo przy drzwiach (Stary Polak, Zenon Niemojewski, Adolf i Młoda Dama)
- rozmawia o aktualnych wydarzeniach politycznych, prześladowaniach młodzieży, represjach

Scena VIII. Pan Senator

- bohaterowie wrogo nastawieni do cara: Bestużew – dekabrysta, solidaryzuje się z Polakami; Justyn Pol – przedstawiciel polskich patriotów, chciał zamordować senatora; filomaci i filareci
- kosmopolici, konformiści, pochlebcy, lekkoduchowie – Pelikan, Doktor, Bajkow

Ważne sceny

Improwizacja (Scena II)

To kluczowa scena dramatu – Konrad nie ma proroczej wizji, lecz przeżywa duchowe uniesienie. Czuje się równy Bogu i pragnie nawiązać z nim dialog. Domaga się mocy, która pozwoliłaby mu zbawić naród. Pragnie „rządu dusz” – pełnej władzy nad sumieniami i uczuciami rodaków. Pycha staje się jego największą słabością i prowadzi go do klęski: Bóg milczy, a Konrad zostaje sam. Ze złości bohater oskarża Stwórcę o brak reakcji, a tuż przed wypowiedzeniem bluźnierstwa (że Bóg jest carem, a nie Panem świata) – mdleje. Jego bunt wypływa z miłości do ludzi, chęci ich ocalenia, nawet kosztem samego siebie (postawa prometejska).

Sceny wizyjne

Widzenie Ewy Scena IV

Ewa modli się za rodzinę i cierpiących prześladowania. Prosi również Boga o opiekę nad Konradem.

Dziewczyna zasypia i ma widzenie: dostrzega Matkę Boską z małym Jezusem. Dzieciatko rzuca Ewie wianek. Róża symbolizuje cierpienie prześladowanej młodzieży, której poświęcenie zyskuje mesjanistyczny wymiar.

Widzenie księdza Piotra Scena V

Ksiądz Piotr ma wizję Polski, której cierpienie przypomina mękę Jezusa („Polska Chrystusem narodów” – mesjanizm).

Car jest Herodem, a polska młodzież – noworodkami skazanymi na śmierć. Wybawić Polskę ma tajemniczy wyzwoliciel o imieniu „czterdzieści i cztery”.

Sen Senatora Scena VI

Nowosilcow (postać jednoznacznie negatywna) śni koszmar.

Belzebub zabrania Diabłom straszyć Senatora piekłem, bo mogłoby to skłonić go do zmiany.

Nowosilcow cieszy się łaską cara, otrzymuje pochwały i pieniądze.

Nagle wszystko się zmienia i spełnia się największy koszmar Senatora: mężczyzna traci przychyłność cara, a tym samym – swoje dobre imię.

STYLIZACJE BIBLIJNE

- postacie Aniołów i Diabłów ingerujące w działania bohaterów
- Matka Boska z Dzieciatkiem w widzeniu Ewy
- nawiązanie do rzezi niewiniątek
- przedstawienie Polaków jako narodu wybranego
- porównanie losów Polski do męki Chrystusa
- odwołania do przypowieści o siewcy w bajce Żegoty

WIERSZ DO PRZYJACIÓŁ MOSKALI

- „Ten Ustęp / Przyjaciołom Moskalom / poświęca Autor” – dedykacja utworu
- pozytywny stosunek podmiotu lirycznego do skazanych dekabrystów
- wiersz jako przestroga dla osób odpowiedzialnych za klęskę powstania

USTĘP – WIERSZOWANA CZĘŚĆ EPICKA DZIADÓW CZĘŚCI III

- **Droga do Rosji** – opis śnieżnego krajobrazu i kibitek z więźniami
- **Przedmieścia stolicy** – charakterystyka przedmieść Petersburga, „miasta wyrosłego na krwi Litwy, łzach Ukrainy i złocie Polski”
- **Petersburg** – opis dziejów oraz obecnego stanu stolicy („Chrześcijaninem jestem i Polakiem, / Witam cię Krzyża i Pogoni znakiem” – nawiązanie do widzenia księdza Piotra)
- **Pomnik Piotra Wielkiego** – opis pomnika, porównanie cara do Marka Aureliusza
- **Przeгляд wojska** – opis defilad i pokaz siły wojsk carskich
- **Oleszkiewicz** – relacja z powodzi, spotkanie polskiego malarza z innymi polskimi zesłańcami, proroctwo zagłady miasta i kary dla władców

Najważniejsze pojęcia

Prometeizm

- idealistyczna postawa oparta na dobrowolnym poświęceniu i cierpieniu w imię szczęścia, dobra ludzkości, jakiejś szlachetnej idei (Wielka Improwizacja)
- sprzeciw wobec boskich decyzji lub bunt przeciwko siłom natury
- nazwa – nawiązanie do mitologicznego Prometeusza, skazanego na wieczne cierpienie za pomoc ludziom

Mesjanizm

- romantyczna idea poświęcenia Polski dla zbawienia świata (widzenie księdza Piotra)
- niejasna symbolika – bierność i pokora zamiast aktywnej walki
- głęboki sens męczeństwa Polaków – Polska odkupicielem ludzkości
- tajemnicza postać o imieniu czterdzieści i cztery zbawicielem kraju
- podkreślenie podobieństw między męką Chrystusa a ofiarą niewinnych polskich patriotów

Martyrologia

- ukazanie cierpienia i tragicznej sytuacji narodu
- historia więźniów odzwierciedlająca trudny los młodych Polaków (wywózki na Sybir, tortury)

Psychomachia

- walka między dobrem a złem o duszę Konrada.

Najważniejsze cytaty

Prolog

Człowieku! gdybyś wiedział, jaka twoja władza!

Ludzie! każdy z was mógłby, samotny, więziony,
Myślą i wiarą zwać i podżwigać trony

Gustavus obiit M D CCC XXIII calendis novembris
(Gustaw zmarł 1 listopada 1823 r.) [...]
hic natus est Conradus M D CCC XXIII calendis novembris
(narodził się Konrad 1 listopada 1823 r.)

Scena I

Tak! zemsta, zemsta, zemsta na wroga
Z Bogiem i choćby mimo Boga! (Konrad)

Scena II. Improwizacja

Ja mistrz!
Ja mistrz wyciągam dłonie!

Pieśń to wielka, pieśń-tworzenie.
Taka pieśń jest siła, dzielność,
Taka pieśń jest nieśmiertelność!
Ja czuję nieśmiertelność, nieśmiertelność tworzę [...]

Scena II. Improwizacja

Ja kocham cały naród! [...]

Kłamca, kto Ciebie nazywał miłością,
Ty jesteś tylko mądrością

Nazywam się Milijon - bo za miliony
Kocham i cierpię katusze

Daj mi rząd dusz! [...]

Krzyknę, żeś Ty nie ojcem świata, ale...
GŁOS DIABŁA
Carem!

Scena V. Cela księdza Piotra

[...] krew jego dawne bohaterzy,
A imię jego będzie czterdzieści i cztery

Tyran wstał - Herod! - Panie, cała Polska młoda
Wydana w ręce Heroda

Scena VII. Salon warszawski

Nasz naród jest jak ława,
Z wierzchu zimna i twarda, sucha i plugawa,
Lecz wewnętrznego ognia sto lat nie wyziębi;
Plwajmy na tę skorupę i zstąpmy do głębi. (Wysocki)

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Lalka | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

Bolesław Prus, Lalka

Informacje wstępne

gatunek: powieść realistyczna
– dokładne odzwierciedlenie rzeczywistości współczesnej Prusowi (to zarazem powieść społeczna, psychologiczna oraz romans)

powieść panoramiczna – przedstawienie zróżnicowanego obrazu społeczeństwa (arystokracja, naukowcy, studenci, subiekci, Żydzi, najubożsi)

czas akcji: marzec 1878
– październik 1879

miejsce akcji: Warszawa, Paryż, Zasławek (majątek Zasławskiej, prowincja), Skierniewice

- **Warszawa** – wiernie oddana topografia miasta – charakterystyka dzielnic i ulic zgodna z mapą ówczesnej Warszawy; przedstawienie konkretnych budynków, np. kamienicy Łęckich
- opis zwyczajów mieszkańców – zabawy arystokracji, spacer, wyjścia do teatru
- przedstawienie kontrastów między Warszawą zamożnych (np. Łazienki Królewskie) a Warszawą biedoty (naturalistyczny opis Powiśla i jego mieszkańców)

znaczenie tytułu:

- proces o lalkę – spór baronowej Krzeszowskiej ze Stawską, kobietą oskarżoną przez arystokratkę o kradzież i rozbicie lalki
- bezpośrednie odniesienie do Izabeli Łęckiej oraz całej arystokracji
- topos teatru świata (*theatrum mundi*) – układanie i nakręcanie lalek przez Rzeckiego w witrynie sklepowej oraz snucie rozważań na temat marności ludzkiego życia

kompozycja i styl:

- kompozycja otwarta (brak wyraźnego zakończenia powieści)
- narracja trzecioosobowa (wszechwiedzący, obiektywny, zdystansowany narrator)
- narracja pierwszoosobowa (subiektywne przemyślenia Rzeckiego spisane w *Pamiętniku starego subiekta*)
- kilkakrotne przedstawienie tych samych sytuacji z perspektyw różnych bohaterów
- mowa pozornie zależna – monolog wewnętrzny bohatera prezentowany przez wszechwiedzącego narratora (pozornie wypowiedź narratora; w rzeczywistości – tok myśli i przeżycia postaci)
- pogłębienie psychologii postaci – zróżnicowane cechy charakteru bohaterów, prezentacja ich indywidualnych przemyśleń i zachowań

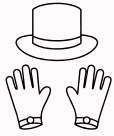
TRZY POKOLENIA W LALCE

romantycy – przywiązani do powstania, walki zbrojnej, tęskniący za czasami Napoleona (np. Ignacy Rzecki)

ludzie epoki przejściowej – wychowani w okresie romantyzmu, ale ukształtowani przez klęskę powstania styczniowego i hasła pozytywistyczne (np. Stanisław Wokulski)

pozytywiści – entuzjaści nowych przemian i rozwoju, wierzący w naukę (np. Julian Ochocki, studenci)

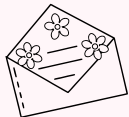
Najważniejsi bohaterowie

Stanisław Wokulski – czterdziestopięcioletni bohater przełomu, pogranicza epok, postać niezwykle złożona

- Pochodził ze zubożałej rodziny, nie otrzymywał od niej finansowego wsparcia.
- Brał udział w powstaniu styczniowym, po czym został zesłany na Syberię.
- Zatrudnił się w sklepie Mincla, ożenił z bogatą wdową po nim.
- Po śmierci Małgorzaty Minclowej rozpoczął samodzielną karierę kupca.
- Wyjechał na wojnę bałkańską i zajmował się dostawą broni; powrócił z ogromnym majątkiem.
- Otworzył własny sklep oraz założył spółkę do handlu ze Wschodem.
- Był filantropem – pomógł prostytutce Mariannie zostać krawcową, a Węgiełkowi rozwijać warsztat stolarski.
- Zakochał się w Izabeli Łęckiej. Bezskutecznie zabiegał o jej względy, chciał wszystko poświęcić dla miłości. Pragnąc zwrócić na siebie uwagę Izabeli, wykupił kamienicę Łęckich, by mogli wyjść z długu.
- Wierzył w postęp, finansował badania naukowe. Fascynował się odkryciem profesora Geista, który podarował mu metal lżejszy od wody.
- Dalsze losy Wokulskiego nie są do końca znane: Prus sugeruje, że bohater mógł wyjechać za granicę lub popełnić samobójstwo, wysadzając ruiny zamku w Zasławiu.

Rozdarcie Wokulskiego

romantyk

- indywidualizm – bohater miotany sprzecznymi emocjami, skłonny do cierpienia
- nieszczęśliwa miłość – nieodwzajemnione uczucie do Izabeli Łęckiej mimo podejmowanych starań
- samotność – niedopasowanie ani do arystokracji, ani do mieszczaństwa
- patriotyzm – udział w powstaniu styczniowym i zsyłka na Syberię
- wychowanie na lekturze dzieł wielkich romantyków, np. Mickiewicza
- brak woli walki – próby samobójcze

pozytywista

- niemal całkowite poświęcenie życia pracy – praca w winiarni u Hopfera, zatrudnienie u Mincla, pomnożenie majątku przez dostawy broni, otwarcie własnego sklepu, utworzenie spółki do handlu ze Wschodem
- utylitaryzm – działalność na rzecz społeczeństwa: tworzenie miejsc pracy, nieustanny rozwój biznesu
- zainteresowanie postępem i techniką – finansowa pomoc naukowcom (Julianowi Ochockiemu oraz profesorowi Geistowi)
- realizacja hasła pracy u podstaw – pomoc potrzebującym (Mariannie, Wysockim, Węgiełkowi)
- wiara w społeczny postęp, racjonalna wizja świata

Ignacy Rzecki – przedstawiciel pokolenia idealistów, przyjaciel Wokulskiego

- Główna fabuła przeplatana jest refleksjami Rzeckiego, którym Prus nadał tytuł: *Pamiętnik starego subiekta*.
- Mężczyzna należy do świata przedstawionego, jest postacią centralną, ale nie ma wpływu na bieg wydarzeń w utworze.
- Nazywany „starym subiektem” – stary nie wiekiem, a postawą, poglądami, stylem życia czy strojem (wiekiem był zbliżony do Wokulskiego).
- Nie lubił zmian, od dwudziestu pięciu lat zajmował ten sam pokój i trudno mu było zaakceptować przeprowadzkę.
- Nie rozumiał miłości Wokulskiego do Izabeli, lecz mimo to był mu bezgranicznie oddany.
- To stary kawaler, idealista, który nie pasował do pozytywistycznej rzeczywistości, nowej sytuacji politycznej i społecznej; doktor Szuman nazwał go „ostatnim romantykiem”.
- Uczciwie i dobrze pracował, dzięki czemu czuł się potrzebny i użyteczny.
- Był patriotą przywiązanym do mitu napoleońskiego, wierzył, że potomkowie Bonapartego wrócą do władzy.
- Wydawał się samotny, pod koniec powieści niespodziewanie zmarł.

Izabela Łęcka – młoda zubożała arystokratka o wysokich oczekiwaniach wobec świata

- Córka Tomasza Łęckiego była piękną, świadomą swojej urody wysoką panną o jasnoniebieskich oczach.
- Udawała zainteresowanie sztuką, literaturą i teatrem; znała języki obce.
- Uważała się za kogoś lepszego od innych; była materialistką, egoistką, którą interesowały jedynie rozrywka i przyjemności.
- Budziła zainteresowanie wielu mężczyzn, ale nie chciała wychodzić za mąż.
- Gardziła Wokulskim ze względu na to, że był kupcem; widziała w nim kogoś, komu zależy jedynie na awansie społecznym.
- Nie miała skrupułów, flirtowała ze Starskim w obecności Wokulskiego.
- Według Łęckiej małżeństwo osób z różnych warstw społecznych (mezalians) nie mogło być szczęśliwe.
- Nigdy nie była zakochana, wciąż czekała na prawdziwą miłość; snuła fantazje o wymarzonej mężczyźnie.
- Ostatecznie, rozczarowana rzeczywistością, postanowiła wstąpić do klasztoru.

Panorama społeczeństwa

Grupa społeczna → Opis
→ Przykłady

arystokracja

- jej przedstawiciele uważali się za lepszych od innych
- mieli wiele posiadłości ziemskich
- publicznie pozowali na patriotów, cały czas mówili o kraju
- żyli ponad stan, żerowali na innych
- gardzili pracującymi i samą pracą
- Tomasz Łęcki – ojciec Izabeli; roztrwonił majątek, chętnie korzystał z pomocy Wokulskiego, był przekonany o swojej wyjątkowości
- baronowa Krzeszowska – zdobyła tytuł i nazwisko dzięki małżeństwu, była zgorzkniała i kłótniwa, szpiegowała sąsiadów

naukowcy

- byli całkowicie oddani nauce
- często działali w trudnych warunkach, byli niezrozumiani przez społeczeństwo
- nie posiadali odpowiedniego zaplecza finansowego
- wierzyli w postęp, rozwój ludzkości
- byli gotowi poświęcić wszystko w imię nauki
- dotkliwie odczuwali samotność
- Julian Ochocki – był typowym przedstawicielem pozytywizmu, wykształconym naukowcem; wyjechał z kraju ze względu na brak społecznego zrozumienia
- profesor Geist – był naukowcem niemieckiego pochodzenia, mieszkał w Paryżu, próbował wynaleźć metal lżejszy od powietrza

subiekci

- dawniej pracownicy traktowali sklep jak drugi dom, a właściciel był dla nich jak ojciec
- reprezentowali różne pokolenia i postawy
- byli osobami z niższej klasy średniej, żyli skromnie i poświęcali się swojej pracy
- Mraczewski – kobieciarz, zalecał się do Łęckiej, przez co stracił pracę
- Lisiecki – pracował u Wokulskiego, był złośliwym antysemitą

żydzi

- tworzyli zróżnicowaną grupę, w której były zarówno osoby majątne, jak i biedne
- niektórzy próbowali się zasymilować, inni żyli tradycyjnie i zgodnie z religią
- Henryk Szlangbaum – subiekt u Wokulskiego, którego poznał na Syberii; kiedy próbował się asymilować, doświadczył antysemityzmu
- Michał Szuman – zamożny lekarz, leczył za darmo; myśliciel, filozof; przewidział fatalny koniec miłości Wokulskiego

studenci

- żyli w kamienicy Wokulskiego, w chaosie, bałaganie
- zalegali z czynszem
- prowadzili rozwiązłe życie, byli głośni
- Maleski
- Patkiewicz
- trzeci student

biedota

- byli to między innymi służący, rzemieślnicy, drobni przestępcy czy prostytutki
- ciężka praca pozwalała im jedynie przeżyć
- nie mieli nadziei na awans społeczny
- tej grupie należało natychmiast pomóc (idea pracy u podstaw)
- bracia Wysoccy
- Marianna – prostytutka; Wokulski załatwił jej miejsce u sióstr magdalenek i kupił maszynę do szycia
- Węgiełek – stolarz z Zasławka; dzięki Wokulskiemu doskonał swój warsztat; ożenił się z Marianną

Motywy

Motyw	Opis
miłość	Romantyczna miłość jest destrukcyjną siłą. Determinuje życie Wokulskiego, jego plany i aspiracje. Bohater idealizuje uczucie, a także obdarzoną nim kobietę. Miłość prowadzi Stanisława do próby samobójczej jak u romantycznego, nieszczęśliwego kochanka.
nauka i postęp	Wokulski jest zafascynowany rozwojem techniki, dostrzega w niej przyszłość cywilizacji. Młodzi naukowcy poświęcają się nauce i pracy, jednak nie są rozumiani przez otoczenie (np. Julian Ochocki, profesor Geist).
samotność	Problem samotności dotyka wielu bohaterów, niezależnie od statusu społecznego czy materialnego. Najbardziej wyobcowaną postacią jest Wokulski – rozdarty między romantyczną miłością a pozytywistycznym światopoglądem. Nie pasuje do świata arystokracji, naukowców ani kupców. Inni samotni bohaterowie to niezrozumiani i lekceważeni naukowcy (odrącony Ochocki wyjeżdża z kraju), a także Ignacy Rzecki – idealista i romantyk, niedopasowany do nowej, XIX-wiecznej rzeczywistości.
praca	Praca w <i>Lalce</i> jest zarówno źródłem dochodu, jak i sposobem na poprawę sytuacji społecznej (zwłaszcza najuboższych – zgodnie z założeniem pracy u podstaw). Motyw najlepiej realizuje Wokulski, który niemal cały majątek zdobył dzięki ciężkiej pracy.
sklep	Sklep jest przestrzenią społeczną i symboliczną. To miejsce spotkań, pracy, obserwacji ludzi różnych stanów. Sklep Wokulskiego, którym kieruje Rzecki, zyskuje wśród Warszawian coraz większe uznanie.
marzenia	Stanisław Wokulski marzy o szczęśliwej miłości, awansie społecznym, rozwoju nauki. Pragnienia bohatera brutalnie zderzają się z rzeczywistością – egoizmem arystokracji, zawodem miłosnym oraz obojętnością otoczenia. Autor, posługując się motywem marzeń, obrazuje porażkę człowieka w starciu z realiami nowej epoki.
kobiety	Prus przedstawia zróżnicowany obraz kobiet. Łęcka to próżna, egoistyczna arystokratka. Baronowa Krzeszowska jest pijaczką i awanturnicą. Ich przeciwieństwo stanowi prezesowa Zasławska, działająca na rzecz uboższych i realizująca hasło pracy u podstaw. Helena Stawska również uosabia pozytywne cechy kobiety – to postać pełna empatii, wrażliwości. Jest wykształcona i do pewnego stopnia wyemancypowana, zarabia na siebie oraz córkę, ostatecznie wychodzi za mąż za Mraczewskiego.
pieniądze i kariera	Pieniądze i kariera są środkami do osiągnięcia wyższych celów lub awansu społecznego. Nie gwarantują jednak szczęścia ani całkowitego spełnienia, co obrazuje postać Wokulskiego. Użycie motywu podkreśla konflikt między wartościami materialnymi a duchowymi.
polityka, historia, wojna	Wojna i polityka nie są głównymi tematami <i>Lalki</i>, ale w istotny sposób wiążą się z losami bohaterów oraz przeszłością kraju. Wokulski jako młody student walczy w powstaniu styczniowym, za co zostaje zesłany na Syberię. Po odziedziczeniu sklepu mężczyzna wyjeżdża do Turcji, by dorobić się na dostawach broni w czasie wojny rosyjsko-tureckiej. W przeszłości Ignacy Rzecki bierze udział w Wiośnie Ludów oraz w walkach na Węgrzech. Obecnie pokłada nadzieje we Francji i w potomkach Napoleona.
topos <i>theatrum mundi</i>	Ludzie – jako aktorzy na warszawskiej scenie – odgrywają różne role, ulegają gwałtownym uczuciom, próbują dopasować się do społeczeństwa. Rzecki nakręca i układa lalki w witrynie sklepowej, snując przy tym refleksje o marności ludzkiego życia.
awans społeczny	Prus dowodzi w <i>Lalce</i> , że w XIX-wiecznej rzeczywistości zmiana pozycji społecznej jest bardzo trudna. Awans wymaga ogromnego wysiłku, a jego zdobycie nie gwarantuje szczęścia ani szacunku ze strony innych ludzi.

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Mapa Myśli - Lalka bohaterowie | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

Najważniejsze postaci Bolesław Prus, Lalka

Stanisław Wokulski – ma 45-46 lat (akcja utworu toczy się przez dwa lata), bohater przełomu, pogranicza epok, postać niezwykle złożona.

Pochodził ze **zubożałej rodziny szlacheckiej**, nie otrzymywał od niej finansowego wsparcia.

Zatrudnił się w **sklepie Mincla**, a po jego śmierci ożenił się z bogatą wdową po właścicielu.

Wyjechał na **wojnę bułgarską** i zajmował się dostawą broni; powrócił z ogromnym majątkiem.

Po śmierci Małgorzaty Minclowej rozpoczął **samodzielną karierę** kupca.

Brał udział w **powstaniu styczniowym**, po czym został zesłany na Syberię.

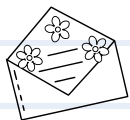

Stanisław Wokulski

Otworzył **własny sklep** oraz założył spółkę do handlu ze Wschodem.

Był **filantropem** – pomógł prostytutce Mariannie zostać krawcową, a Węgiełkowi rozwijać warsztat stolarski.

Zakochał się w **Izabeli Łękiej**. Bezskutecznie zabiegał o jej względy, chciał wszystko poświęcić dla miłości. Pragnął zwrócić na siebie uwagę Izabeli, wykupił kamienicę Łękich, by mogli wyjść z długu.

Dalsze losy Wokulskiego **nie są do końca znane**: Prus sugeruje, że bohater mógł wyjechać za granicę lub popełnić samobójstwo, wysadzając ruiny zamku w Zasławiu.

romantyk

pozytywista

- ✓ **indywidualizm** – bohater wie, czego chce, i dąży do obranego celu; wyróżnia się z tłumu swoją przedsiębiorczością
- ✓ **nieszczęśliwa miłość** – nieodwzajemnione uczucie do Izabeli Łękiej mimo podejmowanych starań
- ✓ **samotność** – niedopasowanie do arystokracji i do mieszczaństwa
- ✓ **patriotyzm** – udział w powstaniu styczniowym i zsyłka na Syberię
- ✓ **wychowanie na lekturze dzieł wielkich romantyków**, np. Mickiewicza
- ✓ **próba samobójcza**

- ✓ **niemal całkowite poświęcenie życia pracy** – praca w winiarni u Hopfera, zatrudnienie u Mincla, pomnożenie majątku przez dostawy broni, otwarcie własnego sklepu, utworzenie spółki do handlu ze Wschodem
- ✓ **utilitaryzm** – działalność na rzecz społeczeństwa: tworzenie miejsc pracy, nieustanny rozwój biznesu
- ✓ **zainteresowanie postępem i techniką** – finansowa pomoc naukowcom (Julianowi Ochockiemu oraz profesorowi Geistowi)
- ✓ **realizacja hasła pracy u podstaw** – pomoc potrzebującym (Mariannie, Wysockim, Węgiełkowi)
- ✓ **wiara w społeczny postęp, racjonalna wizja świata**

Najważniejsze postaci Bolesław Prus, Lalka

Izabela Łęcka

młoda, zubożała arystokratka
o wysokich oczekiwaniach
wobec świata

Córka Tomasza Łęckiego była piękną,
świadomą swojej urody, wysoką
panną o jasnoniebieskich oczach.

Udawała zainteresowanie **sztuką,
literaturą i teatrem**; znała języki obce.

Uważała się za kogoś **lepszego od innych**;
była materialistką, egoistką, którą interesowały
jedynie rozrywka i przyjemności.

Gardziła Wokulskim ze względu na to,
że był kupcem; widziała w nim kogoś,
komu zależy jedynie na awansie społecznym.

Według Łęckiej małżeństwo osób
z różnych warstw społecznych
(**mezalians**) nie mogło być szczęśliwe.

Budziła zainteresowanie wielu mężczyzn,
ale nie chciała wychodzić za mąż.

Nie miała skrupułów,
flirtowała ze Starskim
w obecności Wokulskiego.

Nigdy nie była zakochana, wciąż czekała
na prawdziwą miłość; snuła fantazje
o wymarzonem mężczyźnie.

Ostatecznie, rozczarowana rzeczywistością, postanowiła **wstąpić do klasztoru**.

Ignacy Rzecki

przedstawiciel pokolenia idealistów,
przyjaciel Wokulskiego

Główna fabuła przeplatana
jest refleksjami Rzeckiego,
którym Prus nadał tytuł
„Pamiętnik starego subiekta”.

Rzecki należy do świata
przedstawionego, jest **postacią
pierwszoplanową**, ale nie ma
wpływu na bieg wydarzeń w utworze.

Nazywany **„starym subiektem”**
– „stary” nie wiekiem, a postawą,
poglądami, stylem życia czy strojem
(wiekiem był zbliżony do Wokulskiego).

Nie lubił zmian, od dwudziestu pięciu lat
zajmował ten sam pokój i trudno mu
było zaakceptować przeprowadzkę.

**Nie rozumiał miłości Wokulskiego
do Izabeli**, lecz mimo to był
mu bezgranicznie oddany.

To **stary kawaler, idealista**,
który nie pasował do pozytywistycznej
rzeczywistości, nowej sytuacji politycznej
i społecznej; doktor Szuman nazwał
go „ostatnim romantykiem”.

Uczciwie i dobrze pracował,
dzięki czemu czuł się potrzebny
i użyteczny.

Był patriotą przywiązanym
do mitu napoleońskiego,
wierzył, że potomkowie
Bonapartego pomogą Polsce
odzyskać niepodległość.

Wydawał się **samotny**,
pod koniec powieści
niespodziewanie zmarł.

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Motywy - Lalka | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

Motywy

Bolesław Prus, *Lalka*

Wokulski jest zafascynowany rozwojem **techniki**, dostrzega w niej przyszłość cywilizacji. Młodzi naukowcy poświęcają się **nauce i pracy**, jednak nie są rozumiani przez otoczenie (np. Julian Ochocki, profesor Geist).

Sklep Wokulskiego jest **przestrzenią symboliczną**. To tutaj możemy obserwować **panoramę społeczną Warszawy**: odwiedzają go arystokraci, jak np. Izabela Łęcka, ale również mieszczaństwo, np. pani Stawska. To również **miejsce pracy** dla subiektów o różnym pochodzeniu i światopoglądzie. Sklep jest więc miejscem, który godzi różne środowiska. Na uwagę zasługuje fakt, że **Ignacy Rzecki czuje się tutaj jak w domu**. Świetność sklepu jest potwierdzeniem **wysokich ambicji i pracowitości Wokulskiego**, ale także pracowitości i uczciwości jego pracowników. Można również uznać, że jest to przedsiębiorstwo, którego działanie wspiera realizację idei pracy organicznej.

Pieniądze są środkami do osiągnięcia różnych celów. Przyczyniają się do **awansu społecznego**, są środkiem **pomocy potrzebującym**, w końcu mogą służyć **odbudowie gospodarczej całego kraju** (przykładem tego może być założenie spółki do handlu ze Wschodem). Nie gwarantują jednak szczęścia ani całkowitego spełnienia, co obrazują losy głównego bohatera.

Prus dowodzi w *Lalce*, że w XIX-wieku **zmiana pozycji społecznej jest bardzo trudna**. Awans wymaga ogromnego wysiłku, a jego osiągnięcie nie gwarantuje szczęścia ani szacunku ze strony innych ludzi.

Bohaterowie *Lalki* są **aktorami na warszawskiej scenie** – odgrywają różne role, ulegają gwałtownym uczuciom, próbują dopasować się do społeczeństwa. *Theatrum mundi* w powieści zostało przedstawione symbolicznie, gdy Rzecki nakręca i układa lalki w witrynie sklepowej, snując przy tym refleksje o marności ludzkiego życia.

Romantyczna miłość jest destrukcyjną siłą. Determinuje życie Wokulskiego, jego plany i aspiracje. Bohater **idealizuje uczucie**, a także obdarzoną nim kobietę. Miłość prowadzi Stanisława do próby samobójczej jak u **romantycznego, nieszczęśliwego kochanka**.

nauka i postęp

marzenia

Stanisław Wokulski marzy o **szczęśliwej miłości, awansie społecznym, rozwoju nauki**. Pragnienia bohatera brutalnie zderzają się z rzeczywistością – egoizmem arystokracji, zawodem miłośnym oraz obojętnością otoczenia. Autor, posługując się motywem marzeń, obrazuje porażkę człowieka w starciu z realiami nowej epoki.

sklep

praca

Praca w *Lalce* to zarówno źródło dochodu, jak i sposób na poprawę sytuacji społecznej. Najwyraźniej widać to w działaniach Wokulskiego, który niemal cały swój majątek zdobył dzięki ciężkiej pracy oraz realizował **ideę pracy u podstaw**.

samotność

Problem samotności dotyka wielu bohaterów, niezależnie od statusu społecznego czy materialnego. Najbardziej wyobcowaną postacią jest Wokulski – rozdarty między **romantyczną miłością a pozytywistycznym światopoglądem**. Nie pasuje do świata arystokracji, naukowców ani kupców. Inni samotni bohaterowie to niezrozumiani i lekceważeni naukowcy (odtrącony **Ochocki** wyjeżdża z kraju), a także **Ignacy Rzecki** – idealista i romantyk, niedopasowany do nowej, XIX-wiecznej rzeczywistości.

pieniądze i kariera

polityka, historia, wojna

Wojna i polityka nie są głównymi tematami *Lalki*, ale w istotny sposób wiążą się z losami bohaterów oraz przeszłością kraju. **Wokulski** jako młody student walczy w powstaniu styczniowym, za co zostaje zesłany na Syberię. Po odziedziczeniu sklepu mężczyzna wyjeżdża do Turcji, by dorobić się na dostawach broni w czasie wojny rosyjsko-tureckiej. W przeszłości **Ignacy Rzecki** bierze udział w Wiosnie Ludów oraz w walkach na Węgrzech. Obecnie pokłada nadzieje we Francji i w potomkach Napoleona.

awans społeczny

topos
theatrum mundi

kobiety

Prus przedstawia zróżnicowany obraz kobiet. **Łęcka** to próżna, egoistyczna arystokratka. **Baronowa Krzeszowska** jest zgorzkniała i nieszczęśliwa, cierpi z powodu utraty córki, prowadzi konflikt z mężem i stwarza problemy sąsiadom. Przeciwnieństwem tych dwóch kobiet jest **prezesowa Zasławska**, która działa na rzecz uboższych i realizuje hasło pracy u podstaw. **Helena Stawska** również uosabia pozytywne cechy kobiety – to postać pełna empatii, wrażliwości. Jest wykształcona i do pewnego stopnia wyemancypowana, zarabia na siebie oraz córkę, ostatecznie wychodzi za mąż za Mraczewskiego.

miłość

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Pozytywizm | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

JĘZYK POLSKI

Odrabiamy

Klasa 2

Pozytywizm

Romantyzm

1846 r.
Upadek powstania
styczniowego

Pozytywizm

lata 90. XIX w.
(1891 r. – debiut
poetycki Kazimierza
Przerwy-Tetmajera)

Młoda Polska

SPÓR STARYCH I MŁODYCH

Najważniejszym tekstem publicystycznym był artykuł programowy *My i wy* Aleksandra Świętochowskiego, przeciwstawiający idee pozytywistyczne nieaktualnym postulatom romantycznym.

romantyzm

ojczyzna jako świętość

powstania, walka zbrojna

wieś, prowincja

zjawiska nadprzyrodzone, emocje, uczuciowość, wiara, duchy

pozytywizm

każdy człowiek tak samo ważny w społeczeństwie

pomoc innym, praca na rzecz rozwoju całego kraju

miasto

nauka, doświadczenia, rozum, wynalazki

ważne rodzaje i gatunki literackie

liryka, dramat; ballada

epika; nowela, opowiadanie, powieść

WAŻNE POJĘCIA

praca u podstaw – edukacja, nauczanie zawodu i praca dla najbardziej potrzebujących warstw społecznych

praca organiczna – rozwój całego społeczeństwa, które pracuje na rzecz poprawy gospodarczej kraju; społeczeństwo jako jeden organizm – jeżeli coś w nim funkcjonuje źle, to całość jest uszkodzona

asymilacja Żydów – próba włączania Żydów do polskiego społeczeństwa; przyjmowanie przez nich języka i kultury; zwalczanie antysemityzmu – niechęci do mniejszości żydowskiej

emancypacja kobiet – walka o równe prawa kobiet, o taki sam dostęp do edukacji, pracy zarobkowej, kultury

rozwój nauki i techniki – zainteresowanie wynalazkami, walka z przesądami

Filozofia

SCJENTYZM August Comte> Jedynym rzetelnym źródłem wiedzy jest nauka.

UTYLITARYZM – — John Stuart Mill – —> Wszystko podlega nieustannej przemianie – ewolucji. Gatunki doskonalą się w procesie ciągłego rozwoju.

EWOLUCJONIZM ~~~ Karol Darwin ~~~> Działania człowieka są oceniane na podstawie ich użyteczności. Powinny służyć pomnażaniu ogólnego dobra i szczęścia.

ORGANICYZM — Herbert Spencer —> Społeczeństwo funkcjonuje jak żywy organizm. Jego sprawne działanie i rozwój zależą od owocnej współpracy wszystkich elementów.

Sztuka

- ✓ tematem dzieł codzienne, rutynowe czynności wykonywane przez zwykłych ludzi (*Piaskarze* Aleksandra Gierymskiego)
- ✓ **naturalizm** – wierne naśladownictwo natury z naciskiem na trudne aspekty życia, brak idealizacji, zwrócenie uwagi na fizjologię człowieka (*Babie lato* Józefa Chełmońskiego, *Powisłe* Aleksandra Gierymskiego)
- ✓ **realizm** – dążenie artystów do wiernego odzwierciedlenia rzeczywistości bez dodatkowych upiększeń (*Kamieniarze* Gustave'a Courbeta, *Pomarańczarka* Aleksandra Gierymskiego)
- ✓ popularyzacja malarstwa historycznego w drugiej połowie XIX wieku (*Bitwa pod Grunwaldem* i *Hołd pruski* Jana Matejki)
- ✓ rozwój architektury – rozbudowa miast (np. Paryża i Warszawy), budowa wieży Eiffla (1889 r.)

Literatura pozytywistyczna

Powieść realistyczna

- dokładne odzwierciedlenie współczesnej pisarzowi rzeczywistości
- narrator trzecioosobowy i wszechwiedzący
- język dostosowany do statusu społecznego bohaterów
- **przykład:** Eliza Orzeszkowa, *Nad Niemnem*

Powieść naturalistyczna

- skierowanie uwagi na niekomfortowe i trudne życie człowieka
- tematy bliskie fizjologii
- **przykład:** Emil Zola, *Germinal*

Powieść historyczna

- fabuła osadzona w przeszłości; przekazywanie różnych wartości (np. miłości do ojczyzny) poprzez odniesienia do przeszłych wydarzeń
- **przykład:** Henryk Sienkiewicz, *Potop*

Powieść tendencyjna

- propagowanie zachowań, wzorców, idei zgodnych z założeniami epoki
- zwrócenie uwagi na aktualne problemy społeczne
- **przykład:** Eliza Orzeszkowa, *Marta*

Nowela

- zwięzłe przedstawienie problemów społecznych
- punkt kulminacyjny i wyraźna puenta
- **przykład:** Bolesław Prus, *Kamizelka*

Mowa pozornie zależna

- przytaczanie myśli i słów bohaterów przez trzecioosobowego, wszechwiedzącego narratora

Język ezopowy

- używanie metafor i symboli czytelnych dla Polaków w celu uniknięcia rosyjskiej cenzury

Motywy literackie w pozytywizmie

Motyw	Opis	Przykład
praca	– najważniejszy temat w literaturze pozytywistycznej – zachęcanie do pracy na rzecz wszystkich ludzi (użyteczność) – miara sukcesu i wartości człowieka – źródło szczęścia i spełnienia jednostki	Bolesław Prus, <i>Lalka</i> Ignacy Rzecki kocha swoją pracę w sklepie, jest jej oddany, ma swoje rytuały; dzięki pracy jest społecznie użyteczny, czuje się potrzebny.
miasto	– dokładnie opisywane tło wydarzeń – przekrój społeczeństwa i życie towarzyskie mieszkańców	Bolesław Prus, <i>Lalka</i> W książce znajduje się dokładny opis Warszawy – jej dzielnic, ulic, domów, architektury, topografii oraz zamieszkujących ją warstw społecznych.
postać Żyda	– przedstawienie problemu antysemityzmu – próby dostosowania się Żydów do społeczeństwa polskiego	Maria Konopnicka, <i>Mendel Gdański</i> Stary Żyd pada ofiarą antysemityzmu, podejmuje próby zasymilowania się, jednak społeczeństwo go odrzuca.
kobieta	– sylwetka silnej i niezależnej kobiety, potrafiącej zadbać o samą siebie	Bolesław Prus, <i>Lalka</i> Helena Stawska sama utrzymuje siebie i dziecko, zdobywa wykształcenie zawodowe.
nauka	– główne założenie epoki – siła rozumu i nauki przez doświadczenie	Bolesław Prus, <i>Lalka</i> Wokulski jest zainteresowany odkryciami i badaniami naukowymi, chętnie rozmawia z Geistem, który chce wynaleźć metal lżejszy od powietrza.
filantropia (charytatywność)	– działania charytatywne na rzecz poprawy losu najuboższych – prowadzone w szczególności przez bogate mieszczaństwo i arystokrację	Bolesław Prus, <i>Lalka</i> Działalność dobroczynna jest prowadzona przez arystokratki na pokaz, los ubogich naprawdę ich nie interesuje.
miłość do ojczyzny (patriotyzm)	– ważne miejsce w literaturze pozytywistycznej – pojmowana inaczej niż w romantyzmie – jej rola to rozbudzanie emocji w czytelnikach	Henryk Sienkiewicz, <i>Potop</i> Andrzej Kmicic jest gorliwym patriotą, który robi wszystko, by bronić ojczyzny przed wrogiem. Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis</i> W noweli można dostrzec subtelne wspomnienie poległych powstańców styczniowych.

Najważniejsi twórcy i ich dzieła

polscy

- Bolesław Prus – *Lalka*, *Placówka*, *Faraon*, *Kamizelka*, *Katarynka*
- Eliza Orzeszkowa – *Nad Niemnem*, *Gloria Victis*, *Marta*
- Maria Konopnicka – *Mendel Gdański*, *Nasza szkapka*, *Rota*
- Henryk Sienkiewicz – *Potop*, *Krzyżacy*, *Quo vadis*
- Adam Asnyk – *Do młodych*, *[Miejmy nadzieję!]*

europiejscy

- Gustaw Flaubert – *Pani Bovary*
- Fiodor Dostojewski – *Zbrodnia i kara*, *Wspomnienia z martwego domu*
- Honoré de Balzac – *Ojciec Goriot*
- Nikołaj Gogol – *Martwe dusze*
- Emil Zola – *Germinal*
- Lew Tołstoj – *Wojna i pokój*, *Anna Karenina*
- Charles Dickens – *Opowieść wigilijna*, *David Copperfield*

Co nowego wniósł pozytywizm?

Praca zamiast walki zbrojnej

Pozytywiści uważali, że rozwój kraju to nie tylko wojna, ale też codzienna praca, nauczanie czy opieka nad biednymi.

Nowe tematy w literaturze

Autorzy zaczęli pisać o codziennym życiu – w miastach, biednych dzielnicach, na wsi i przedmieściach.

Rozwój nauki i techniki

Zwiększano dostęp do edukacji (również dla kobiet) oraz medycyny, wynaleziono wiele urządzeń, przeprowadzano eksperymenty naukowe, zwalczano analfabetyzm.

Podjęmowanie tematów tabu

Otwarcie rozmawiano i pisano o chorobach, śmierci, biedzie, alkoholizmie, problemach rodzinnych.

Upowszechnienie literatury i czasopism

Literatura stała się dostępna dla każdego, powieści były drukowane w odcinkach, tworzone teksty programowe.

Twoje notatki

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Młoda polska | Język polski | Notatka

Powered by

Szczur Platform

Młoda Polska

Inne nazwy:

Modernizm

nazwa rozpowszechniona przez Kazimierza Wykę (początkowo odnosiła się tylko do wczesnej fazy rozwoju Młodej Polski). Terminu używano wymiennie z określeniem „nowa sztuka”, które wskazywało na pojawienie się nowych prądów artystycznych.

Neoromantyzm

określenie wprowadzone przez Edwarda Porębowicza i Wilhelma Feldmana. Podkreśla związki Młodej Polski z romantyzmem.

Pozytywizm

lata 90. XIX w.
(1891 r. – debiut
poetycki Kazimierza
Przerwy-Tetmajera)

Młoda Polska

1918 r.
Odzyskanie przez Polskę
niepodległości

Dwudziestolecie
międzywojenne

Przełom wieków: *fin de siècle* (z fr. 'koniec wieku') – schyłek wieku XIX, charakteryzujący się pesymistycznymi nastrojami w literaturze, sztuce, obyczajach, życiu społecznym

WAŻNE POJĘCIA

dekadentyzm – postawa charakteryzująca się pesymizmem, poczuciem schyłku kultury i cywilizacji, kryzysem wartości, biernością, beznadziejnością, pesymizmem, kwestionowaniem tradycyjnych norm moralnych i obyczajowych

sztuka dla sztuki – wizja sztuki jako celu samego w sobie

cyganeria artystyczna/bohema – ekscentryczni artyści, buntownicy, prowokatorzy

chłopomania/ludomania – powierzchowna fascynacja wsią i wiejskim życiem, siłą fizyczną chłopów, urodą wiejskich dziewcząt, zwrócenie uwagi na związek ludu z naturą, postrzeganie wsi jako sielankowej, pięknej, spokojnej, bez uwzględniania ciężkiej pracy chłopstwa i trudów jego życia

filister – mieszczanin, człowiek bez ambicji, skupiony na rozrywkach

nirwana – stan wyzwolenia od cierpienia, możliwy do osiągnięcia poprzez pozbycie się wszystkich pragnień

FILOZOFIA

Kierunek filozoficzny	Autor	Charakterystyka
nietzscheanizm	Fryderyk Nietzsche	- pochwała życia - odrzuć chrześcijaństwa moralność panów – ideał <i>nadczłowieka</i> (istoty doskonałej kierującej swoim życiem, silnej, władczej) moralność niewolników (zwykłych ludzi podporządkowanych zasadom chrześcijaństwa)
schopenhaueryzm	Artur Schopenhauer	- ślepa wola – impuls do działania i źródło cierpienia - życie jako nieustanne dążenie do poprawy egzystencji, zakończone śmiercią - nieosiągalne szczęście - ból istnienia łagodzony przez wejście w stan nirwany oraz kontemplowanie i uprawianie sztuki - popędy wymuszające ciągłą aktywność, niemożliwe do zaspokojenia - śmierć lepsza niż życie pełne cierpienia
bergsonizm	Henri Bergson	- intuicjonizm – intuicja i instynkt jedynymi narzędziami poznania świata - irracjonalizm <i>élan vital</i> – pęd życiowy umożliwiający rozwój człowieka

Sztuka

Impresjonizm

- barwne, jasne plamy, gra światła, próba uchwycenia zjawisk jednorazowych, chwilowych
- odrzucenie racjonalizmu, skrajny subiektywizm
- nieistotny sam temat dzieła, ważne jedynie kwestie artystyczne
- przedstawiciele – Claude Monet, Auguste Renoir, Édouard Manet

Symbolizm

- operowanie symbolem, metaforą, alegorią
- nastrojowość, baśniowość, duchowość
- wykorzystanie motywu snu, śmierci
- przedstawiciele – Jacek Malczewski, Edvard Munch, Józef Mehoffer

Secesja

- dekoracyjność, bogate zdobienia, abstrakcyjność, asymetria
- linie faliste, płynność form i konturów
- pastelowe kolory
- przedstawiciele – Gustav Klimt, Alfons Mucha, Stanisław Wyspiański

Teatr

- początek w dramacie naturalistycznym – obrazowanie mrocznych stron życia, używanie przez bohaterów języka potocznego i gwarowego
- koncepcja *teatru ogromnego* Stanisława Wyspiańskiego – swoboda w kreacji spektaklu oraz synteza sztuk (połączenie różnych dziedzin artystycznych, przekraczanie granic, wyjście poza tradycyjne ramy dramatu)

MOTYWY LITERACKIE W MŁODEJ POLSCE

Motyw	Opis	Przykłady
artysta	• zazwyczaj dekadent, geniusz, często niezrozumiany, dziwny • szuka zapomnienia w używkach i sztuce	• Kazimierz Przerwa-Tetmajer, <i>Evviva l'arte!</i>
śmierć	• nie tylko koniec życia, ale i ostateczne zakończenie cierpienia	• Kazimierz Przerwa-Tetmajer, <i>Koniec wieku XIX</i>
wieś	przedstawiana w kontraście do miasta, postrzegana dwojako: • przestrzeń sielankowa, szczęśliwa, bezpieczna (<i>Wesele</i>) • związana z pracą, trudem, problemami (<i>Chłopi</i>)	• Stanisław Wyspiański, <i>Wesele</i> • Władysław Reymont, <i>Chłopi</i>
sprawy narodu	• rozczarowanie powstaniem narodowymi • brak zainteresowania ludźmi wsi i robotnikami • podział społeczeństwa oraz niechęć do wspólnego działania • trudna sytuacja klasy pracującej i chłopów	• Stanisław Wyspiański, <i>Wesele</i> • Stefan Żeromski, <i>Ludzie bezdomni</i>
miasto	• źródło zła i rozpusty • przeciwieństwo sielankowej wsi • mieszczenie zepsuci moralnie, dbający jedynie o pozory • trudne położenie służących	• Gabriela Zapolska, <i>Moralność pani Dulskiej</i>
miłość	• ukazywana zwykle przez aspekt cielesny (pożądanie, popęd) • kierująca zachowaniem ludzi	• Kazimierz Przerwa-Tetmajer, <i>Lubię, kiedy kobieta...</i> • Władysław Reymont, <i>Chłopi</i>
natura	• fascynacja pięknem Tatr • próba uchwycenia zmienności pór dnia i roku • ukojenie bólu istnienia • silny związek człowieka z przyrodą oraz jej rytmem	• Jan Kasprowicz, <i>Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach</i> • Władysław Reymont, <i>Chłopi</i>
szatan	• wiąże się nie tylko ze złem • bierny, bezsilny, przerażony • metafora ludzkiego buntu, samotności i niepokoju	• Leopold Staff, <i>Deszcz jesienny</i>

Najważniejsi twórcy i ich dzieła

europejscy

- Charles Baudelaire – tom poetycki *Kwiaty zła*
- Paul Verlaine – *Niemoc, Sztuka poetycka*
- Artur Rimbaud – *Statek pijany, Biedni ludzie w kościele*
- Joseph Conrad – *Jądro ciemności, Lord Jim*

polscy

- Kazimierz Przerwa-Tetmajer – *Evviva l'arte, Melodia mgieł nocnych, Koniec wieku XIX*
- Jan Kasprowicz – *Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach, Dies irae*
- Leopold Staff – *Deszcz jesienny, Kowal*
- Stanisław Wyspiański – *Wesele, Noc listopadowa*
- Władysław Reymont – *Chłopi, Ziemia obiecana*
- Stefan Żeromski – *Ludzie bezdomni, Rozdzióbią nas kruki, wrony*
- Gabriela Zapolska – *Moralność pani Dulskiej, Ich czworo*

Co pozostawiła po sobie Młoda Polska?

Nowe spojrzenie na sztukę

Uważano, że sztuka nie musi służyć żadnemu celowi praktycznemu ani moralnemu – może być piękna sama w sobie (sztuka dla sztuki).

Zainteresowanie naturą i folklorem

Artyści do dziś zwracają uwagę na kulturę regionalną, wieś i przyrodę. Inspirują się mitami, wierzeniami, sztuką ludową.

Zwrócenie uwagi na emocje

Współcześni twórcy podkreślają znaczenie uczuć, wyobraźni i duchowości. Liczą się dla nich indywidualne przeżycia, nastroje, tajemniczość.

Nowe kierunki w sztuce i literaturze

Prądy artystyczne ukształtowane w epoce Młodej Polski (np. symbolizm, impresjonizm, ekspresjonizm) obecne są w sztuce do dziś.

Odmienne spojrzenie na artystę

Uważa się, że artysta to ktoś wyjątkowy, wrażliwy, często samotny, ale przekonany o wartości swojej sztuki.

OFICJALNIE NIEOFICJALNE MATERIAŁY EDUKACYJNE

Planer do matury | Język polski podstawowy | 2026

Powered by

Szczur Platform

Planer maturalny 2026

Język polski

Tydzień 1

► Starożytność

IX/VIII w. p.n.e. – 476 r.

- ☐ *Mitologia* J. Parandowskiego (cz. I. *Grecja*)
- ☐ *Iliada* Homera (fragmenty)
- ☐ *Antygona* Sofoklesa
- ☐ *Exegi monumentum* i *Do Deliusza* Horacego
- ☐ Biblia, w tym fragmenty Księgi Rodzaju, Księgi Hioba, Księgi Koheleeta, Księgi Psalmów, Apokalipsy św. Jana

Ważne pojęcia:

- mit, politeizm, monoteizm, mitologizm, prometeizm
- tragedia, konflikt tragiczny, bohater tragiczny, *hybris*
- *fatum*, *mimesis*, *decorum*, zasada trzech jedności, *katharsis*
- poezja tyrtejska, anakreontyk, pieśń, *exegi monumentum*
- stoicyzm, epikureizm
- biblizm, przypowieść, alegoria, psalm, styl biblijny

Rozwiąż arkusz maturalny z czerwca 2025

Wynik:/.....

Tydzień 2

► Średniowiecze
► Renesans

► Średniowiecze

Polska: 966 r. – XV/XVI w.

- ☐ *Bogurodzica*
- ☐ *Lament świętokrzyski* (fragmenty)
- ☐ *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmenty)
- ☐ *Pieśń o Rolandzie* (fragmenty)

Ważne pojęcia:

- teocentryzm, anonimowość, archaizm
- *memento mori*, *danse macabre*, *ars moriendi*
- apokryfy, *deesis*, *stabat Mater Dolorosa*
- kodeks rycerski, literatura parenetyczna

► Renesans

Polska: XVI w.

- ☐ *Pieśń IX* z ks. I, *Pieśń V* z ks. II J. Kochanowskiego
- ☐ treny IX, X, XI J. Kochanowskiego

Ważne pojęcia:

- *ad fontes*, odrodzenie, antropocentryzm, humanizm
- *carpe diem*, stoicyzm, epikureizm, horacjanizm
- makiawelizm, pieśń, tren

Rozwiąż arkusz maturalny z maja 2024

Wynik:/.....

Rozwiąż arkusz maturalny z czerwca 2024

Wynik:/.....

Tydzień 3

► Barok
► Oświecenie

► Barok

Polska: XVII w.

- ☐ *Makbet* W. Szekspira
- ☐ *Skąpiec* Moliera
- ☐ *Do trupa* J.A. Morsztyna
- ☐ *Sonet IV. O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem* M. Sępa Szarzyńskiego
- ☐ *Na oczy królowy angielskiej* D. Naborowskiego

„Marność nad marnościami” swoją drogą, ale nie zaszkodzi posłuchać o **motywie vanitas** w naszym kursie.

Ważne pojęcia:

- reformacja, sarmatyzm, manieryzm, rokoko
- panteizm, zakład Pascala, *vanitas*
- teatr szekspirowski, marinizm, poezja metafizyczna
- sonet, przerzutnia, koncept, antyteza, paradoks, hiperbola

► Oświecenie

Polska: lata 40. XVIII w. – 1822 r.

- ☐ *Hymn do miłości ojczyzny* I. Krasickiego
- ☐ wybrana satyra I. Krasickiego (np. *Żona modna*, *Pijaństwo*, *Do króla*)
- ☐ bajki I. Krasickiego (np. *Ptaszki w klatce*, *Jagnię i wilcy*)

Ważne pojęcia:

- racjonalizm, empiryzm, sensualizm, deizm, ateizm
- funkcja dydaktyczna, „uczyć, bawić”
- satyra, ironia, karykatura, groteska, komizm
- morał, bajka, symbol, alegoria

Tydzień 4

► Romantyzm

Polska: 1822 r. – 1863 r.

- ☐ *Romantyczność* A. Mickiewicza
- ☐ *Oda do młodości* A. Mickiewicza
- ☐ *Dziady* (cz. II oraz III) A. Mickiewicza
- ☐ *Pan Tadeusz* (księgi: I, II, IV, X, XI, XII) A. Mickiewicza
- ☐ *Balladyna* J. Słowackiego
- ☐ *Testament mój* J. Słowackiego
- ☐ *Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie* C.K. Norwida
- ☐ *Zemsta* A. Fredry

Ważne pojęcia:

- irracjonalizm, duchowość, intuicja, uczucia, indywidualizm
- ludowość, historyzm, orientalizm, podróż, natura, fantastyka
- walka narodowowyzwoleńcza, martyrologia
- bohater romantyczny, bunt, mesjanizm, prometeizm
- epepeja narodowa, ballada, sonet, erotyk
- baśń, legenda, komedia, dramat romantyczny

Planer maturalny 2026

Język polski

Tydzień 5

► Pozytywizm

Polska: 1864 r. – 1891 r.

- ☐ *Lalka* B. Prusa
- ☐ *Potop* H. Sienkiewicza (fragmenty)
- ☐ *Do młodych* A. Asnyka
- ☐ *Rota* M. Konopnickiej
- ☐ *Zbrodnia i kara* F. Dostojewskiego

Ważne pojęcia:

- praca organiczna, praca u podstaw, emancypacja kobiet
- asymilacja Żydów, scjentyzm
- ewolucjonizm, organicyzm, utylitaryzm, naturalizm
- język ezopowy, rusyfikacja, germanizacja
- powieść realistyczna, powieść polifoniczna
- powieść historyczna, powieść psychologiczna

Rozwiąż arkusz maturalny z maja 2025

Wynik:/.....

Tydzień 6

► Młoda Polska

1891 r. – 1918 r.

- ☐ *Melodia mgieł nocnych* K. Przerwy-Tetmajera
- ☐ *Krzak dzikiej róży w ciemnych smreczynach* J. Kasprówicza
- ☐ *Kowal* L. Staffa
- ☐ *Wesele* S. Wyspiańskiego
- ☐ *Chłopi* W.S. Reymonta (fragmenty)

Ważne pojęcia:

- *fin de siècle*, *belle époque*, neoromantyzm
- dekadentyzm, symbolizm, impresjonizm, ekspresjonizm
- synestezja, Tatry, oniryzm
- sztuka dla sztuki, artysta, filister, *femme fatale*
- chłopomania, dialektyzacja
- schopenhaueryzm, nirwana, nietzscheanizm
- dramat symboliczny, dramat neoromantyczny

Rozwiąż arkusz maturalny z sierpnia 2025

Wynik:/.....

Tydzień 7

► XX-lecie międzywojenne

1918 r. – 1939 r.

- ☐ *Do krytyków* J. Tuwima
- ☐ *Herostrates* J. Lechonia
- ☐ *Gmachy* J. Przybosa
- ☐ *But w butonierce* B. Jasieńskiego
- ☐ *W malinowym chruśniaku* B. Leśmiana
- ☐ *Przedwiośnie* S. Żeromskiego
- ☐ *Ferdynand* W. Gombrowicza (fragmenty)

Mickiewicz ogarnął epopeję,
Ty ogarniesz maturę.

Ważne pojęcia:

- Skamander, Awangarda Krakowska
- witalizm, miasto masa maszyna, futuryzm
- Druga Awangarda, Żagary, Awangarda Lubelska
- katastrofizm, wizyjność, pesymizm
- powieść polityczna, powieść o dojrzewaniu

Rozwiąż arkusz maturalny z grudnia 2024

Wynik:/.....

Tydzień 8

- Literatura wojny i okupacji
- Literatura współczesna
- Literatura po 1989 r.

► Literatura wojny i okupacji

1939 r. – 1945 r.

- ☐ *Proszę państwa do gazu* T. Borowskiego
- ☐ *Inny świat* G. Herlinga-Grudzińskiego (fragmenty)
- ☐ *Zdążyć przed Panem Bogiem* H. Krall

Ważne pojęcia:

- II wojna światowa, nazizm, Holocaust, pokolenie Kolumbów
- obóz zagłady, łagry, człowiek zlagrowany (zlagrowany)
- nihilizm, behawioryzm
- opowiadanie, powieść dokumentalna, reportaż, wywiad

► Literatura współczesna

1945 r. – 1989 r.

- ☐ *Dżuma* A. Camusa
- ☐ *Rok 1984* G. Orwella
- ☐ *Przeżycie Pana Cogito* Z. Herberta
- ☐ *Jacyś ludzie* W. Szymborskiej
- ☐ *Tango* S. Mrożka

Ważne pojęcia:

- komunizm, totalitaryzm, socrealizm, nowomowa
- literatura drugiego obiegu, cenzura
- filozofia egzystencjalna, personalizm
- powieść parabola, antyutopia, dramat groteskowy

► Literatura po 1989 r.

- ☐ *Górq „Edek”* (z tomu *Prawo prerii*) M. Nowakowskiego
- ☐ *Miejsce* (z tomu *Opowieści galicyjskie*) A. Stasiuka
- ☐ *Profesor Andrews w Warszawie* O. Tokarczuk
- ☐ *Podróże z Herodotem* R. Kapuścińskiego (fragmenty)

Ważne pojęcia:

- transformacja ustrojowa, postmodernizm, globalizacja
- opowiadanie, historia lokalna, pamięć, przemijanie
- stan wojenny, PRL, psychologizm, obcy/inny, reportaż

Bez stresu przed egzaminem.
Najważniejsze teksty epoki
omawiamy jasno i konkretnie
w naszym kursie!

